

**SANT SADURNÍ
D'ANOIA**
DESAPAREGUT

9 Ferran y Canals - S. SADURNI - Iglesia

Montserrat Costa i Via

SANT SADURNÍ D'ANOIA DESAPAREGUT

 efadós®

SANT SADURNÍ D'ANOIA DESAPAREGUT

Col·lecció «Catalunya Desapareguda»

Primera edició: març del 2025

© dels textos: Montserrat Costa i Via

© del pròleg: Salvador Llorach i Santis

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original i disseny:

Editorial Efadós

Hi col·labora:

Centre d'Estudis Sadurninencs

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la portada:

Autoria desconeguda / Fons Eduard i Francesc Otero Ferrer

Fotografia de la portadella:

Ferran y Canals / Col·lecció Alfons Manobens Solà

Acrònims:

AMSSA (Arxiu Municipal de Sant Sadurní d'Anoia)
ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya)

ISBN 979-13-87658-04-5

DL B-1580-2025

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Bressol dels vins escumosos

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

La vinya és la nostra vida

Pàg. 13

ELS ORÍGENS PRIMIGENIS

Com es conforma el poble

Pàg. 43

URBANISME I PATRIMONI ARQUITECTÒNIC

El segell de la vida

Pàg. 101

D'AGRICULTORS A INDUSTRIALS

Cap al món dels vins escumosos

Pàg. 145

CULTURA I ENTITATS RECREATIVES

La diversió a la vila

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

BRESSOL DELS VINS ESCUMOSOS

Salvador Llorach i Santis, investigador

El proverbi oriental que diu: «val més una imatge –no modificada– que mil paraules» és de tots conegut i aquest llibre, com tots els que usen la fotografia o una tècnica similar en la seva divulgació, n'és un clar exemple.

Com se'ns mostrarà en les imatges, el municipi de Sant Sadurní d'Anoia, en altre temps Subirats, situat a la vorera de l'antic camí ral, té un passat mil·lenari documentat, cosa que hi dona unes característiques especials. És sobretot al segle XIX quan el conreu de la vinya, a fi d'obtenir vins tranquils, es desenvolupa d'una manera vertiginosa, fins que es produeix una da-

vallada per la fil·loxera, que canvia dràsticament l'activitat agrària i social de la vila, que sap remuntar amb escreix en poc temps.

El llibre es divideix en quatre apartats: els orígens primigenis; l'urbanisme i el patrimoni arquitectònic, amb edificacions d'indiscutible interès artístic; l'agricultura i la industrialització, que tenen com a eix central el conreu de la vinya amb les noves varietats de ceps, ara immunes al fatídic pugó, dedicada, majoritàriament, a l'elaboració de vins escumosos amb les noves instal·lacions pertinents, i, per acabar, la cultura i les activitats recreatives en tots els seus vessants.

Tot això es reflecteix en imatges en blanc i negre, sobretot de la primera meitat del segle XX, que ens han

quedat per a la posteritat en un moment concret del nostre passat més pròxim.

Aquestes instantànies van ser captades a prop de la carena litoral catalana, que és on hi ha el municipi, amb la vila de Sant Sadurní com a nucli central i les seves barriades disseminades: Monistrol d'Anoia, Espiells, Can Catassús, Can Benet de la Prua, Can Romeu dels Borrulls i masies, que converteixen el territori en un lloc emblemàtic de les terres penedesenques, que no és un ens decoratiu sense vida, sinó un ens dinàmic i prodigiós, al qual els estadants han donat vitalitat, fent-lo progressar i enfortint-lo amb entusiasme amb vista al futur.

Les fotografies que es poden veure al llibre han estat acuradament seleccionades per representar temes concrets de la municipalitat; observeu-les amb detall per poder gaudir d'un temps ja desaparegut.

AUTORIA DESCONEGUDA / FONTS M. PILAR MARRUGAT BROSA

Introducció

LA VINYA ÉS LA NOSTRA VIDA

Montserrat Costa i Via, historiadora i arxivera

La vila de Sant Sadurní va néixer al segle XI a redós de l'església, al peu del camí ral, a tocar del riu Anoia i la riera del Lavernó. Formava part de la baronia del castell termenat de Subirats, de la qual se separà al segle XVIII. Aquesta separació generà un nou nucli de vers 19 km² que permeté unir un conjunt de masies del seu entorn que crearen petites barriades, algunes més antigues que la mateixa vila: Espiells, Can Catassús i Can Benet de la Prua, i més endavant hi afegiria el poble de Monistrol d'Anoia.

Al seu inici, la vila era agrària, amb conreu de cereals i de vinya. Amb el pas del temps s'industrialitzà i s'engrandí de tal manera que, en la seva expansió urbana, podem dir que les noves cases o edificacions es menjaren la vinya del seu entorn, és a dir, el producte o matèria primera que necessitava per a la seva activitat o subsistència.

Val a dir que, en aquest procés, els vilatans van passar moltes vicissituds. La gran expansió de la vinya, amb els beneficis del vi que això comportava, els donaren prosperitat i els van permetre edificar noves cases amb nous estils arquitectònics, fins que van haver de suportar

AUTORIA DESCONEGUDA / FONDS MONTSERRAT TENA VALERO

DIVERTIMENT I CULTURA

A la pàgina anterior, una imatge de la dècada dels vint del segle passat en què es veu que l'afició als escacs ja estava ben arrelada a la vila. Una competició a la sala del Centre Agrícola, on es reconeixen sadurninencs que estan a punt d'iniciar la partida, amb una gran expectació per part del públic.

RENGLE AL BARRI DEL RAVAL

El Raval és el darrer barri dels set que formen la vila. A la imatge, el Rengle al seu pas per davant de cal Mota, on s'observen les finestres obertes amb les mestresses. Tot el veïnat, està pendent d'admirar el pas de les casades del barri i comptar-les per si en surten guanyadores.

AUTORIA DESCONEGUDA / COL·LECCIÓ ÀNGEL ESCALÉ NEBOT

la plaga de la fil·loxera, que eliminaria els ceps autòctons. Malgrat això, l'infortuni va poder remuntar-se gràcies a un grup de sadurninencs amb embranzida que insistiren a trobar-hi una sortida. Van haver d'investigar, de treballar enèrgicament, però ho aconseguiren amb escreix.

Guanyada la batalla amb la fil·loxera, va venir la forta industrialització del producte, és a dir, la transformació del vi tranquil en vi escumós: xampany, cava, corpinnat o com en vulgheu dir. Llavors, una altra expansió, la creació d'una indústria que s'obria a nous oficis, que va fer néixer noves eines de treball, noves maneres de fer, noves màquines. Aquesta transformació s'aprofità, també, per expandir-se en cultura i lleure, amb l'edificació de nous locals: d'esbarjo, els uns, i per a educació, els altres. I d'aquest entramat en tingueren cura un bon nombre de patricis que, amb els seus guanys, van ajudar els menys afavorits, remode-

lant l'església parroquial, construint un hospital, creant la Festa de la Vellesa, etc.

El llibre explica la història contemporània del poble a través de les fotografies cedides pels vilatans. En diem «desaparegut» perquè algunes de les instantànies que s'hi mostren gairebé no les reconeixem avui dia. El pas del temps ha deixat una empremta en espais que s'han transformat o modificat completament; fins i tot el mateix comerç ho ha sofert... D'altra banda, també la vida ha canviat: les tradicions, la manera de divertir-se, tot plegat ha anat evolucionant en el que anomenem «trajecte de la vida». I ja ben entrat el segle XXI, amb aquests canvis i les noves tecnologies i les noves intel·ligències artificials (IA) que ens encerclen, ens preguntem com serà el futur de la vila, i és per això que creiem que cal no oblidar com ha estat el passat més pròxim, què se n'ha fet... per no confondre'ns ni perdre les nostres arrels.

1. S. SADURNI DE NOVA — Puente sobre el rio Aberyó

ELS ORÍGENS PRIMIGENIS

Com es conforma el poble

La vila va néixer a la depressió penedesenca, envoltada de cereals, de vinya i de bosc, i es va fer independent de la baronia de Subirats. Va acollir, però, els petits nuclis que tenia a l'entorn i va formar, així, una gran taca en aquest espai, el que en diem «el municipi». L'església va marcar el punt central del que fou la seva expansió i ho va fer, es va expandir, de nord-est cap a ponent, gairebé una línia recta que s'uní d'un lloc a l'altre a través dels rius. Els rius l'encerclaren. I va ser per allà per on arribaren els caminants que anaven de Barcelona a Tarragona o viceversa, fins ben entrat el segle XVIII. El trànsit amunt i avall va ser constant fins que es va fer la carretera de l'Ordal; llavors el poble anà a menys.

Més antiga que la mateixa vila trobem la capella romànica d'Espells, amb la seva miranda, molt posterior, i les sepultures romanes, trobades a Monistrol. Marcant la fita en tots aquests nuclis que la rodegen es troben els pallers amb el seu pal dret, enlairat, demostrant que s'ha collit el blat, i també ben a prop trobem la vinya que ens distingeix. Tot forma el seu petit llogaret com un petit miracle.

AUTORIA DESCONEGUDA / FONS M. PILAR MARRUGAT BROSA

AUTORIA DESCONEGUDA / COL·LECCIÓ ÀNGEL ESCALE NEROT

ESGLÉSIA VELLA

La primera església de Sant Sadurní data del segle xi. Petita i d'estil romànic llombard, es va reconstruir a la primera meitat del segle xii. La portalada neoclàssica que observem a la pàgina de l'esquerra, en què es veu la sortida d'una processó, es va fer en època del rector Lluís Fontanilles (1819-23).

Les obres continuaren amb mossèn Ullastre (1875-85) i el seu interior ja va quedar com es pot veure ara. Sobre aquestes ratlles, les administradores d'un Rengle baixen les escales de l'església. Davant seu, els homes amb el corresponent barret i bastó, i més endavant, la quitxalla, també ben abillada, com mana la tradició.